

Janko Samec :

Pastirčki pri kresu.

Zažgali smo mogočen kres
v čast Janeza Krstnika,
ki Jagnjecu bil od nebes
poslan je za glasnika.

Pred Njim se je rodil na svet
ter je odšel v puščavo,
kjer je ljudem za dober zgled
znanil Njegovo slavo.

In svetil kakor večna luč
jim je na pravi poti
in dal jim je z besedo ključ
k Ljubezni in Dobroti.

Naj z njima svetil bi nocoj
še v mlado srce naše,
da bi živeli med seboj
kot jančki sredi paše!

Ivan Albreht:

Poletni večer.

V mrak se je zavila cesta,
kakor v sanjah gozd šumi,
zvezde že gore na nebu,
zvon že večno luč zvoni.

Dedek za pečjo modruje,
kakšen bil je nekdaj svet,
okrog njega zbran posluša
ga mladine zorni cvet.

Tiho, tiho v izbi nizki,
čuda vstvarja dedkov glas:
Tamle kralj Matjaž korači,
otaknil meč si je za pas.

Vile rajajo po gozdu,
rajske ptice žorgole,
bolnemu prinesel deček
časo žive je vode.

Turke mlatijo kristjani,
kakor snopja jih leži,
v slavo božjo zdaj po zmagi
zvon veselo zazvoni — — —

Davni časi, slavni dnevi —
truden je že dedov glas,
v sanjah deca speča raja,
noč objema tiho vas.

Danilo Gorinšek:

Mrak.

Mrak, mrak —
z zanko okrog hiš se plazi,
pa če kje otroka spazi,
v zanko gre mu vsak.

Mrak, mrak —
izpočetka je krilatec,
a krilatec brž je škratec,
če gre v zanko otrok kak.

Mrak, mrak —
kdor na cesti se igra še,
mrak ga v črno malho zbaše,
v luknjo ž njim gre vsak.

Lea Fatur:

Matjažek.

10. Še kliče Gospa Sveta, še stoji vojvodski prestol.

Mahmud ni več doma v Valjevem, ampak v Medini-Seraj pri teti. Baš jezdi čez trg sužnjev. Grozeče gleda vanj stari grad Vrhbosna, vsiljivo mu govore hiše z zamreženimi okni: »Tako je, kakor ti je rekel Ali. Suženj si, sin sužnja! Pa si gledal tako visoko: sijajna služba, sultanova hči, učenost in slava, to ti je bilo v mislih! Toda tukaj je nekoč prezebal majhen deček, tukaj te je kupil oni žalostni gospod, ko mu je umrl nagloma sinček Mahmud in se ni upal s tako novico pred ženo, hčer velikega vezirja. Ne moreš verjeti, pa je res: podvržek si, podtaknjeneč. Zato nisi mogel več begu pred oči, pa si zbežal semkaj k teti v Bosno. Mogočni Ali pač hoče prisiliti bega, da se oženiš na dom, da dobiš veliko dediščino po svojem dedu. Pa Aliju ni zate, marveč le za to, da bi on vladal in užival. Kaj storiti? Edini izhod je ta, da ti dá teta denarja in da ubežiš v Carigrad...«

Pa pride do njega strogo obvestilo:

»Beg ukazuje, da se vrneš takoj. Je vse v redu,« sporoča beginja. »In vse je pripravljeno za pot v Carigrad.«

Tako je javil sel iz Valjeva. Smehljal se je skrivnostno in je še pristavil: »Ali ne bo žalil več begiča. Nalezel se je kuge.«

Mogočni Ali mrtev? O, potem je vse dobro, vse potlačeno! Toda, kako je nalezel Ali kugo? In zakaj mora on — Mahmud — v Carigrad?

Begov sel se je ob teh vprašanjih previdno ozrl: »Je tak strup, da misliš — nalezel si kugo. Ali je razžalil bega. Suženj kristjan se je tudi uprl in je v zaporu. Beginja pa joče.« Tako je razodel sel iz Valjeva.

Mahmud zapodi konja. Zastrupili so Alija, da se ne izve. Zaprli so sužnja. Pa on — Mahmud — ne bo dopustil, da bi ga umorili. Domov hoče! Kaj, če je obolel ded v Carigradu? Šel bo v Carigrad in se ne bo vrnil več v Valjevo. Mustafa in Hafis sta ga sovražila od nekdanj; čutila sta tujo kri.

Poslovi se od tete in potem drvi, da prej ne počije ko v Valjevu.

»Mahmud, sin moj!« ga pozdravi mati. »Nisem se še nagledala tvojih oči, pa že moraš nazaj v Carigrad. Na tako žalostno pot! Samo tebe imam še, sin moj... Umrl je oče, umrl... In mati poroča, da pridi po mojo dediščino in po njo, ki želi preživeti svoje zadnje dni pri meni. Tako bo pa preskrbljeno tudi za tvojo srečo. Mustafu dam, da si kupi lepo posestvo, ti pa dobiš Leko in dom. Mustafa

in Hafis naj te spremljata v Carigrad. Bogastvo dedovo je veliko, in na carigrajski cesti je polno hajdukov. Beg pa mora ostati doma, ker nastopi lahko vsak čas kak nemir. Podvizaj se, da se kmalu vrneš, sin moj! Potem bo tu novo življenje.«

Mahmudu se je zavrtelo v glavi kakor takrat, ko je letel deček — žakelj raz konja. Ded, ki mu je bil porok sijajne prihodnosti, je mrtev; dediščina, do katere nima pravice, naglo odpotovanje, ženitev, spremstvo, ki mu ni bilo všeč; suženj, ki gladuje zaprt, Matjažek in Mahmud — vse mu je plesalo po glavi. Razumel je samo to, da more čimprej rešiti svojega nezaželenega pravega očeta.

Beg je vlekel iz pipe, da je grgrala voda, izpuhnil je dim in butnil: »Se li beži k teti, kadar kličem jaz, beg? Ne uideš usodi, pa beži kamorkoli! Sam si izzval dogodke. Prenagel si. Prodajal bi. Gospodar sem pa jaz. Alija sem prenašal predolgo. Koran nas uči pravičnosti in usmiljenja — ukazuje nam pa gorečnost v verskih stvareh. Ali, ki je poznal po nesreči mojo skrivnost in jo izkoriščal, bi spraval lahko v sramoto mojo hišo — in moja prva žena, bogata dedinja, bi me zapustila. Ti pa si in ostaneš naš! Nihče ne slutiti in ne sme slutiti, da si krščene krvi —! Bil si predstavljen samemu sultanu za pravega sina valjevskega bega.«

»Zahvalim se ti, beg,« se je priklonil Mahmud. »Dovoli mi pa vprašanje, kako misliš s sužnjem?«

Beg je odložil cev in pogledal prodirno v Mahmuda. Poudaril je: »Usoda! Zanesla je usoda tega moža do moje sestre in navdala jo je z mislijo, da ga pošlje tebi v dar. Skrivali smo ga pred teboj. Prodal bi ga bil, pa mi je branil Ali. In ko si hotel storiti ti, kar nisem storil jaz, si izzval polom.«

»Zaprl si ga?« je vprašal Mahmud pod pritiskom notranje sile pogumno. Beg je udaril po mizi: »Zahteval je od mene, da ga spustim domov z njegovim sinom. Rekel sem mu, uvaževaje moč krvne vezi med očetom in sinom, naj pristopi v islam in bival bo pri nas kot sorodnik in prijatelj. Ti ljudje so pa trmasti. Izgovarjal se je, očital mi vse, kar se godi na naših pohodih, žalil sultana in Mohameda preroka, rekel, da je naš bog bog nasilja in krivice. Vrgel sem ga v ječo, dokler ne popusti. Zaslužil je smrt.«

Mahmud je sklonil glavo. Bilo bi zaman prositi bega, da izpusti upornega sužnja. A zavest, da gladuje in trpi njegov pravi oče, mu ni dala miru. Poznal je begovo ječo in turške običaje. Ko je odšel od bega in ni nihče pazil, je smuknil skozi nizka vrata navzdol do luknje, izkopane v zemljo, in zaprte z močnimi vrati. Medel svit je padel na moža, ki je čepel na kupu slame, shujšan in zanemarjen. Skočil je jetnik, pa se ni mogel vzravhati. Vzkliknil je hripavo: »Matjažek, sin moj, si prišel, da me rešiš? Beživa od tod pred strupom in smradom, pred kugo krive vere!«

Hladno se je odmaknil Mahmud: »Trmast si. Lahko bi se ti dobro godilo. Pa se ne bom prepiral s teboj. Tu je denar. Splazi se po dvorišču na vrt in preko zidu! Zateci se h kristjanu! Kupi si konja in turško obleko, pa boš že prišel domov.«

Obrnil se je. Mož pa je planil za njim in še pobral ni mošnje, ki jo je dobil Mahmud od tete. »Domov!« je kriknil Podkrnec. »Domov? Pa ne brez tebe! Ne smem. Odgovoren sem za tvojo dušo...«

Mahmud se je otrešel jetnikove roke: »Neumen si. Kaj naj tlačanim tam, ko sem tukaj lahko velik gospod. Smrti te hočem rešiti in imam to v zahvalo.«

»Smrti — mene? Sam glej, kako prežijo nate! Nisi njih krvi, in znebili se te bodo o prvi priliki. Turška vera! Jaz pa umrjem rad, v mukah, v gladu — ko bi le rešil tvojo dušo.«

Klic »Matjažek!« je donel bolestno za Mahmudom. Ustavil se je skoraj nehote. Bedni, izstradani mož je hitel: »Mar res ne maraš domov, Matjažek? Se li res več ne spominjaš, kako lepa je naša Koroška? Naše gore, naša jezera so dom vil, rojenic, zakladov, svetih mož in ženâ, prastarih cerkev in slavnih samostanov. O sveta Hema, odpri s svojim čudežnim prstanom zaslepljencu oči! O blažena Liharda, razsvetli mu razum! Kliči ga, Gospa Sveta, prestol naših knezov, vzbudi mu zavest...«

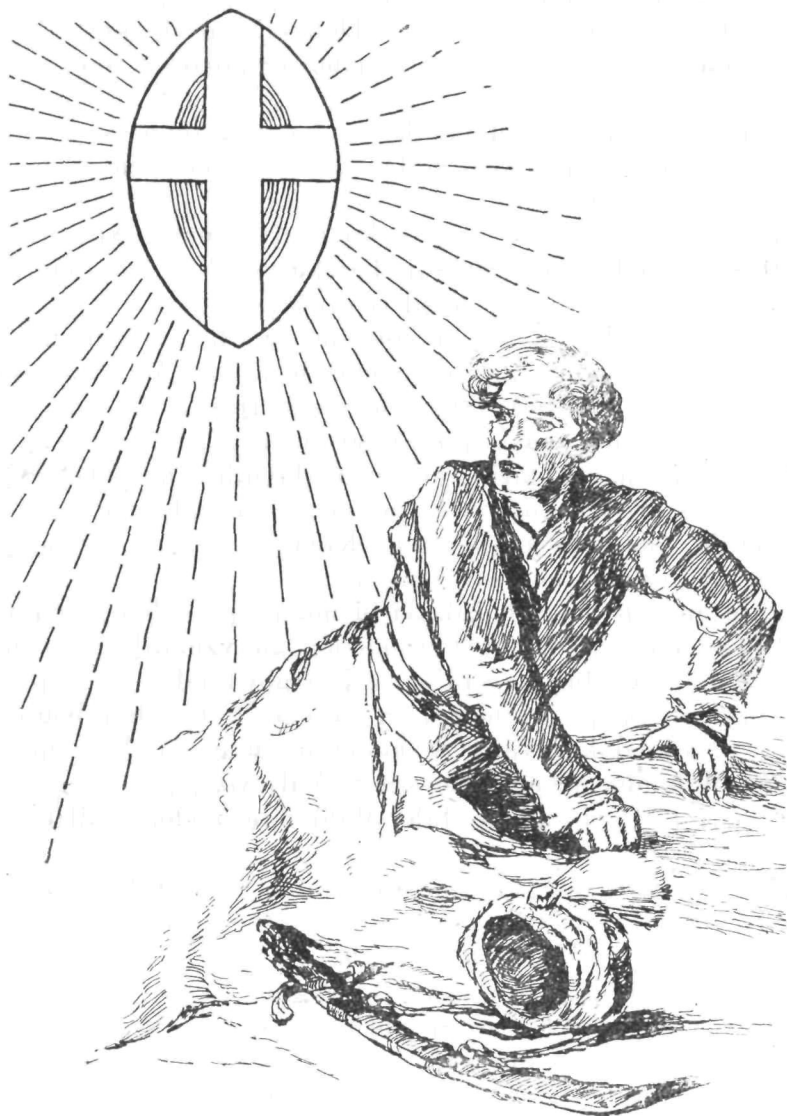
Izgubljeni sin pa je bežal, da bi mu ne prodrli ti klici v dušo. Pa sledili so mu, ga opominjali ponoči, ga vzbudili rano z vprašanjem: se je rešil? In če se ni — se je izgovarjal — si je prav sam kriv. Prepričati se pa ni mogel in ni maral. Izvedeli bodo pač v teku dneva, ko bo karavana že na potu, in če bo beg tudi sumil — saj on, Mahmud, se ne vrne več v Valjevo.

Na poti v Carigrad je bilo Mahmudu nedopovedljivo težko pri srcu.

»Čemu se oziraš?« ga je vprašal Hafis, ko so bili že iz Valjeva

»Pravijo, da se ne vrne, kdor se ozira.« — »In Leka bo jokala,« je dostavil hudobno Mustafa. Mahmud je pogledal oba in se prestrašil. Kakor hudobna brata v pravljici se mu zdita, in zebe ga pod solncem, in strah ga je spremstva. Tolažilo ga je pa nekaj: to, kar je čudilo in vznemirjalo brata. Kjer so se namreč ustavili na počitek ali prenočišče, se je pojavil jezdec, turban globoko v čelo, plašč na ramah in puško počez. Jezdil je mimo njih in ni pozdravil in se ni ustavil. »To bo hajduški ogleduh,« je trdil Hafis, »čakali nas bodo na povratku, če nas ne napadejo poprej.« Mahmudu pa je bil samotni neznani jezdec ljub. Kakor varuh se mu je zdel, ki hodi za njim.

V samotni soteski so se zbirale ujede, s krakanjem in žvižgi so se klicale skupaj. Bližale so se truplu, ki se je premetavalo po tleh. »Izpile mu bomo črne oči,« so se veselile, obletavale, se bližale. Že je obležalo truplo negibno, turban se je razvil, oči zaprle. Zdaj...

Pa se je pojavil na cesti jezdec, sledil kriku ujed, jih preplašil, skočil s konja, se nagnil nad ranjencem in vzdihal, klical: »Matjažek! To je turška vera«...

Mahmud se je zavedel. Začuden je gledal nad seboj raztrgan strop, sebi nasproti viseča vrata, v kotu pa kozo, ki je topo zrla nanj,

na steni križ in poleg sebe moža v turški obleki. Pregleduje mu rano v rami. »Matjažek!« se razveseli mož-Podkrnec, »še si živ, rana, od turških spremljevalcev zadana, je sicer huda, pa ozdravel boš: hajduki imajo gadovo mast.«

Matjažek kakor v megli gleda raztrgani strop, preprosti križ na steni, razvehana vrata in kozo v kotu. Zastoka: »Kje sem?«

»V hajduški koči,« mu odgovori znani glas.«

»Hajduki me bodo ubili?« vpraša že skoraj nezavesten.

»Zdaj si jim brat, Matjažek,« vzdihne olajšano Podkrnec,

»Ti si?« zašepeče ranjeni. »Vedel sem. — Žejen! — Mraz! — Boli!«

Začne ga spet kuhati vročina. Blede in postane spet otrok... Sanja, da mu oče sledi. Brkati možje prihajajo, se solzé, ko jih prosi: »Ne! Stric Turek, ne! Saj bom priden! Majhen deček sem! Glej, mama, kačo! Miška, ná kruhka! Prinesi mi ključ! Boter Andraž mi dela hlačice... Grem na svatbo. Stric Matjaž, tudi jaz jih bom, Turke grde. Črna kraljica... Bav-bav — ženske! Nisem Mahmud — Matjažek sem! Korošec!« — —

Takó blede in smrt preži nanj iz kota. Najbolj pa gane hajduke, ko se vsede bolnik v postelji in strmi z blestečimi očmi v križ na steni in vzklika: »Ves žari! Kri kaplja od njega! Bodi češčena, Rešnja kri!«

* * *

V gozdu že diši po jeseni, ko spet spi ranjenec pravo spanje zdravega. Spi dolgo. Prebujen pa gleda očeta, strop, kozo — in poda očetu shujšano roko: »Vse vem! Rešil si me. Sanjal sem o Matjažu, o puntu.«

»Ubogi Matjaž!« vzdihne Podkrnec. »Dve leti zatem, ko so odvedli roparji tebe, so pridrveli Turki spet v velikih četah. Prišle so pa tudi kobilice, in tisto leto je bilo zelo hudo za Koroško. Matjaž je zbral 5.000 mož in čakal Turke pri Kokóvem. Toda tisto noč pred turškim prihodom je ušla večina kmetov, ostalo jih je le kakih 600. Te so Turki deloma polovili, nekaj pobili, nekaj pa odpeljali.¹ Ne vemo, ali je Matjaž še živ.«

Ranjenec pomisli in rzsodi: »Matjaž ni umrl!« Podkrnec objame sina kakor takrat, ko je rekel kot majhen deček: »Tudi jaz jih bom!« In spet potrdi sam: »Matjaž ni umrl! Dokler živi še kak Korošec, živi Matjaž!«

»Oče pojdiva domov!« zaprosi mladenič kot nekdanj otrok na svatbi. Podkrnec ne gleda shujšanega telesa in ne misli na medle noge. Živahno pritrdi:

¹ Dr. Potočnik: Vojvodina Koroška II. zv. str. 73.

»Domov! In če bi te nosil na hrbtu — domov! In če bi se plazila oba po rokah in po nogah — domov! Preko gorâ, močvirij, rek, preko nevarnosti in zased — domov! Romala bova kakor v svetišče in poljubila bova sveta tla naše Koroške!«

* * *

Vi pa, ki ste čitali, romajte tudi vi z Matjažkom, romajte v zibel slovenstva, v dom stare pravde, v večno lepo Koroško zemljo! Išcite ondi zakladov po gorah in jezerih; poslušajte, kaj pojejo vile, kaj pravijo pevke-prerokinje! Poglejte, če zeleni že skalna gora, če se že vzbuja Matjaž?

Janko Samec:

Netopir.

*Skoz noč prhuta netopir
in išče, išče svoj kvartir —
a v temi ga ne vidi!*

*Pa butne z nosom ob drevo,
zavpije sova: »Ohoho —
le sèm, le sèm ne pridi!« —*

*In spet zaplava v črni mrak:
tam spi zverina — volkodlak ...
In smuk! v uhó mu skoči.*

*A volkodlak, kot da je gluha,
zagodrnjava: »Uf, uf, uf ...
kar zgubi se mi v noč!«*

*Potem obesi se na drev
ter zakriči pred svinjski hlev:
»Je kaj prostora zame?«*

*Skoz noč zacvili pujsek mlad:
»Jaz, boter, res bi vzel vas rad,
a ni doma še mame!«*

*Pred sabo ugleda svetlo luč,
in v noč zaškriplje v vratih ključ.
»No, zdaj pa bo!« si misli.*

*A revček spet se zmótil je:
le človek se napótil je
počivat sam na svišli.*

*Odplul je netopir drugam,
potrkal tu, poprosil tam —
nihče ga ne usliši!*

*Se dobri Bog je nanj ozrl,
in z jutrom lino mu odprl —
zdaj spi v Njegovi hiši!*

»Domov! In če bi te nosil na hrbtu — domov! In če bi se plazila oba po rokah in po nogah — domov! Preko gorâ, močvirij, rek, preko nevarnosti in zased — domov! Romala bova kakor v svetišče in poljubila bova sveta tla naše Koroške!«

* * *

Vi pa, ki ste čitali, romajte tudi vi z Matjažkom, romajte v zibel slovenstva, v dom stare pravde, v večno lepo Koroško zemljo! Išcite ondi zakladov po gorah in jezerih; poslušajte, kaj pojejo vile, kaj pravijo pevke-prerokinje! Poglejte, če zeleni že skalna gora, če se že vzbuja Matjaž?

Janko Samec:

Netopir.

*Skoz noč prhuta netopir
in išče, išče svoj kvartir —
a v temi ga ne vidi!*

*Pa butne z nosom ob drevo,
zavpije sova: »Ohoho —
le sèm, le sèm ne pridi!« —*

*In spet zaplava v črni mrak:
tam spi zverina — volkodlak ...
In smuk! v uhó mu skoči.*

*A volkodlak, kot da je gluha,
zagodrnjava: »Uf, uf, uf ...
kar zgubi se mi v noč!«*

*Potem obesi se na drev
ter zakriči pred svinjski hlev:
»Je kaj prostora zame?«*

*Skoz noč zacvili pujsek mlad:
»Jaz, boter, res bi vzel vas rad,
a ni doma še mame!«*

*Pred sabo ugleda svetlo luč,
in v noč zaškriplje v vratih ključ.
»No, zdaj pa bo!« si misli.*

*A revček spet se zmótil je:
le človek se napótil je
počivat sam na svišli.*

*Odplul je netopir drugam,
potrkal tu, poprosil tam —
nihče ga ne usliši!*

*Se dobri Bog je nanj ozrl,
in z jutrom lino mu odprl —
zdaj spi v Njegovi hiši!*

Anton Komar:

Punčka.

I.

Osemletni Marjetici je umrla mamica. Dejali so jo v tako tesen grob, da je Marjetica samo zavoljo te trdosrčnosti jokala. Mamica bi morala ležati v široki dolini, vse zeleni od trave in beli od cvetja; po bregovih bi morali biti gozdi, da bi mamici ptički peli in grlica grulila. Prostor bi morala imeti, da bi se lahko obrnila in razpela roke, kadar bi se prebudila in hotela pogledati okrog sebe. Pogrebci so drugače naredili. Vendar ni bil ata nič hud, čeprav je jokal, kakor ni jokal še nikoli.

Toda lonček je tudi umrl z mamico, če ga ni mačka ubila. Ni ga več v peči, kadar pride iz šole. Dokler je bila mamica, je bil tudi lonček s kavo, pripravljen za Marjetico, pa še košček belega kruha ali pol žemljice zraven. Marjetica se je poživila in poiskala domače ljudi.

Enkrat se je prišetala na travnik. Nakladali so seno. Mamica je bila na vozu. Vročje ji je bilo, da se je potila. Ata je nalagal z vilami, Francka je grabila. Pa je želela tudi Marjetica na voz. Ata je rekel, da ne, ker bi dol padla, mamica je pa zanjo prosila, in je dovolil. Ampak ata je deval nanjo velike plasti sena, da bi jo pokril, ako bi ne bila mamica pomagala. Še na vozu ni nič, ako ni na njem tudi mamica.

Drugič je mamica naročila Marjetici, naj po šoli na njivi kolačnici bob pobere. Če bo pridna, si bo pridobila čas, da bo prosta do večera. Pobratu pa mora čisto, zakaj šla bo sama gledat, in kolikor strokov bo našla, toliko suhih krompirčkov bo morala Marjetica pojesti pri večerji. Kako se je Marjetica požurila! Malico je použila, kakor bi mignil, in hitela je s koškom na njivo. O jej, bob se je ustavljal, in šlo je počasi, dokler ni spoznala, da se strok rajši navzdol odčesne. A nič ni prihitela. Ko je bil bob pobran, se je že nočilo. Pritožila se je, da ni bila nič prosta. »Bolje, da si delala,« je rekla mamica, »boš jutri jedla bob.« Da bi Marjetico razveselila, je vzela staro ruto, nabrala iz Franckine šivavnice cunjic in odrezkov, pa naredila punčko: »Na lepo Vidko, bila je na Španskem in je trdna z dolge poti, pa še boba je morala nabrati košek. Zlezi na ognjišče in jo pestuj, zunaj bi postala mračna in bi zbolela.« Punčka je kmalu zaspančkala z Marjetico.

Davno, že davno je bilo to. Mamica je šla v nebesa in je ne bo več nazaj. Ata je tih in pobit hodil okrog hiše. Slednjič je privedel drugo ženo, mačeho, ki je hotela, da ji ne reko mama, ampak mati.

Mačeha ni mogla biti hudobna, ko jo je ata rad imel in ji povsod ustregel. Vendar se je Marjetica s težavo navadila nanjo. Bolelo jo je, da je bila pisana mati tako malo podobna mamici. Velika je bila, močna žena, rdeča v lica, trdna za težka delo, glasna v besedi, štorkljava in hitra v hoji, brez prave milobe, — ko je bila nasprotno mamica bolehna, nežna, tiha in mehkega srca. Že prvi teden je vzela nase del atovih opravkov. Sama je krmila živino, in videlo se je, da jo to delo veseli. Atu je bilo všeč.

Marjetica je spoznala, da ji ta podjetna žena ne bo nikoli naredila punčke. A eno nado je skrivaj gojila — nado na lonček. Parkrat je šla po šoli nalašč gledat v peč. Ni ga bilo! Zaihtela je in potožila bolest sosedomi Micki. Soseda je to reč povedala mačehi. To je bila huda na Marjetico, da jo po vasi opravlja.

Zapomnila si je Marjetica, da ne bo dobro, če bi vse povedala ljudem, kar vidi doma ali misli v srcu. Tudi ne bi rada videla, da ljudje črtijo

ženo, ki jo ima njen ata rad in bi jo tudi sama rada ljubila. Zdelo se ji je, da tudi očenaš in katekizem tako tirjata, torej Bog. Zato je rajši molčala, ko so jo ljudje izpeljavali, kako ravna z njo mačeha.

Ali kaj hoče Marjetica? Saj se bo zadušila v zagati: ko ji pride včasih tako hudo, a ne more nikomur potožiti. Še Francki ne, ki jo tarejo podobne težave, pa bi ji samo pomnožila nejevoljo. K sreči se je domislila, kako jo je mamica potolažila, kadar ji je naredila punčko. Kdo bi jo zdaj naredil? Mačeha ne prosi, ata ni zatorej, Francka bi se ji pa smejala. Kaj, ko bi poskusila sama? — Poiskala je potrebnih cunjic in sestavila in povezala dovolj čedno punčko; za lep predpasnik je pri Francki našla primeren odrezek. Skrivaj je postlala punčki v šupi, prav tam v kotu na slami. Ob tem je vstala nova skrb: kakšno ime naj dobi otročiček. Najboljša je mamica. Naj bo Mamica! Dobro se bo godilo Mamici.

II.

Tako je prišla Marjetica do nekakšne mamice. Kadar ji je bil dolgčas ali jo je zadela kakšna bridkost, je šla k Mamici, da se je z njo pogovorila ali jo vprašala za svet.

*

Mamica, danes sem žalostna. Mačeha mi je naročila, naj nabere za prašičke vodenika in kopriv, in veliko sem nabrala, da sem komaj nesla, pa mi je rekla: »Kaj si tako malo prinesla?« Vem, da ni mislila hudo. Ona je zelo močna, mene je pa le užalilo. Kajne, Mamica, ti rada vidiš, da potrpi; saj sem čula v cerkvi, da je trpeti še bolje nego moliti.

*

Ljuba Mamica, ti želiš vedeti, kako se učim v šoli. Tako, tako! Berem dobro, pišem lepo, samo računati ne znam. Takoj se zmešam. Kajne, ker sem preboječa. Gospodična me ima rada; menda, ker nimam mamice; pa je še rekla, naj bomo veseli otroci, ker takšne otroke ima Bog rad in ljudje. Ti tudi želiš, da bi bila jaz vesela. Saj bom.

*

Če kaj molim, bi rada vedela? Kajpak molim. Vse, kar si me ti naučila. Pa vsak večer tudi zate. Pa vsako nedeljo pri maši tudi zate, pa za ata, pa za mačeho. Jezus je molil tudi za sovražnike. Jaz bom šla po veliki noči k svetemu obhajilu, pa mi bo Jezus prišel v srce. Oh, to bo lepo! Ko bi mogla ti biti zraven!

*

Mamica, veš, ata zdaj, ko ni tebe, še bolj skrbi zame. Zelo rada ga imam. Včeraj je rekel mačehi, ki ji pravimo mati, da si želi zelnate solate. Ona mi je dala nož: na, skoči v zelnik po eno glavo! Dež je mrlel, in ata je velel, naj se ogrnem, da se ne prehladim. Pa je rekla mati: Beži, beži, pet minut, in bo nazaj, naj se utrdi! Kaj praviš, mamica, kdo je imel prav. Kajne, oba. Ampak ata skrbi zame, ima me rad in jaz njega.

*

Snoči nisem bila pridna. Zaspala sem pri rožnem vencu. Mačeha me je nesla v postelj brez besede. Davi me je pa okregala, da med molitvijo spim. Meni se je storilo inako. Vem, ne more mi biti mamica, ampak meni je le hudo, čeprav sem grajo zaslužila. Ti, mamica, si veliko trpela, ko si bila bolna, bom pa še jaz malo.

Glej, mamica, jaz imam denar. Po poti iz šole sem pobirala kostanj in sem ga nabrala pet kil. Prodala sem ga Mlakarju za pet dinarjev. Za en dinar sem kupila čokolade — ti ne veš, kako je dobra! — štiri sem pa izmenjala v desetice, da jih bo več. Le glej, kolikšna vrsta jih je, celih štirideset desetic! Vsak dan jih preštejem, ker zdaj znam že bolje računati. Kam bi s tolikim bogastvom? Veš kaj, vsako nedeljo bom dala eno desetico v puščico za tvojo dušo.

*

Danes pa nekaj veselega, mamica, da se boš tudi ti smejala. — Grem k Maškovim, da Miciko nekaj vprašam. Pridem v hišo. Mrak se je delal. Doma je bila samo stara mati, na pol slepa. »Ali si mi prišla k rokam, porednica,« je vzela dolgo palico, pa po meni. En čas molče držim, potem

izpustim jok. »Kdo pa si?« se je prestrašila. »Oh Marjetica si, jaz sem pa hotela našo porednico. Sirota, ubožica, zakaj se nisi oglasila ali vsaj bežala? Jaz nisem vedela, smiliš se mi.« Odprla je skrinjo in mi dala pomarančo: »Na, ne bodi žalostna in mi ne zameri!« Jaz sem bila vesela, da se je tako pripetilo. Kadar bom staro videla, jo bom vprašala: Mati, kdaj me boste spet natepli? Kajne, mamica, da se sme malo ponagajati?

*

Toda nastopil je konec obiskom pri punčki. Za Marjetico je stala mačeha: »Glejte jo dondo, ali malikuješ? Kaj imaš tukaj? Punčko! Ni ti je treba, dovolj si velika. Pusti to, ki ni nič. Ne misli, da si zapuščena sirota!«

Zdajci se je nekaj zgodilo, česar bi nihče ne pričakoval: Mačeha je deklico k sebi pritisnila in burno zajokala.

Osupnjena Marjetica je čez čas izpregovorila: »Ne jokajte, mati! Saj bom pridna. Ne maram več punčke iz cunj. Rajši se bom z atom in z vami pogovarjala.«

III.

Slišala je med ljudmi Marjetica, da je menda skopa njena mačeha. Pa to ni res. Nikoli ne odpravi siromaka brez daru. In o kresu, ob največjem delu, je kupila majhno, živo punčko Jožico. Ata je kupil sodček vina, pa so spet ljudje znesli, da bi bil kupil dva, če bi bil fantek. Od sile so ljudje! Če bi bila Marjetica župnik, to bi jih vsako nedeljo kregala!

Nihče ni nad novo punčko kazal toliko veselja kot Marjetica. Morali so jo dajati že prve dni vsaj toliko njej v roke, da jo je potežkala. In se je smejala, ko je punčka tako čudno kremžila obraz, kakor bi se hotela spakovati — gotovo bo šaljivka. Mati je bila bolna en teden, in je ata vsa dela opravljal. Pa že prej je ata materi branil delo več tednov, da je bil kar hud nanjo, in se je Marjetica bala, da ne bi nastalo med njima sovražstvo. Toda mati ni atu nič zamerila; še kaj boljšega je skuhala, da se je Marjetica čudila, kako je mačeha potrpežljiva in dobra.

Punčka je hitro rastle. Konec drugega meseca se je znala tako lepo trpko nasmehnuti, da je šlo Marjetici v srce in jo je morala poljubiti. Četrti mesec je že gledala za Marjetico, ako se je v kakšnem kotu oglasila ali se premikala po sobi. Po sedmem mesecu so ji začeli rasti zobki, najprej dva spodaj, potem dva zgoraj, da je bila kakor polh. Mati je zelo rada imela svojo Jožico, ampak razvajala je ni. Kadar je hotela Jožica z jokom kaj doseči, jo je pustila vznemar, pa tudi Marjetica se je ni smela usmiliti, zato da bi se Jožica ne potrmulila. V devetem mesecu je bilo dekletce že tako močno, da je za Marjetico kobacalo in skoro samo stalo na nogah.

Marjetica je punčko rada pestovala in stregla, imela je z njo zabavo in veselje. Toda korist, ki je ni namenoma iskala, je bila zanjo enako velika. Oba, ata in mati, sta Marjetico še bolj vzljubila. Ata jo je često z nekimi zamišljenim genotjem pogledal, ko je tako ljubeznivo in razborito ravnala z otrokom; a mati je sama atu spomnila, da bi za veliko noč Marjetici napravila lepo novo obleko, češ, zaslužila jo je že s tem, da je mogla ona od otroka na delo. Ob tem takem se je Marjetici spomin na mamico pomeknil v daljo, da ni bil več boleč, ampak tolažljiv kakor mila podoba angela varuha.

Dokler je bila Jožica zdrava, je šlo vse po volji. Toda prišla je bolezen, ošpice in še nekaj. Tisto nekaj je bilo nevarno: dete je imelo napet trebušček, ni jedlo, ni spalo. Kadar je bilo prej bolno, so pomagali cukrčki za gliste ali kumin v mleku ali čaj iz kamilic. Mati je nesla kazat Jožico zdravniku in se ravnala po njegovem navodilu. Toda velika skrb jo je mučila. Rekla je Marjetici: »Jutri bo cvetni petek, ali bi ti marala iti na žalostno goro?«

»Zakaj pa ne, prav rada.«

»Dobro, poizvedela bom, kdo pojde iz vasi, da se mu pridružiš. Šla bi jaz, toda ne morem od bolne Jožice.«

»Saj vem sama za pot, bila sem že z mamó gori. Prava reč, dve uri hoda!«

»No dobro,« je rekla mati.

Drugi dan je vstala Marjetica pred šestimi. Mati ji je skuhala kavo in ji dala kos kruha na pot. Potem je naročila: »Tu imaš sedem dinarjev. Pred deseto mašo pojdi v zakristijo in daj mašniku štiri dinarje za en očenaš za

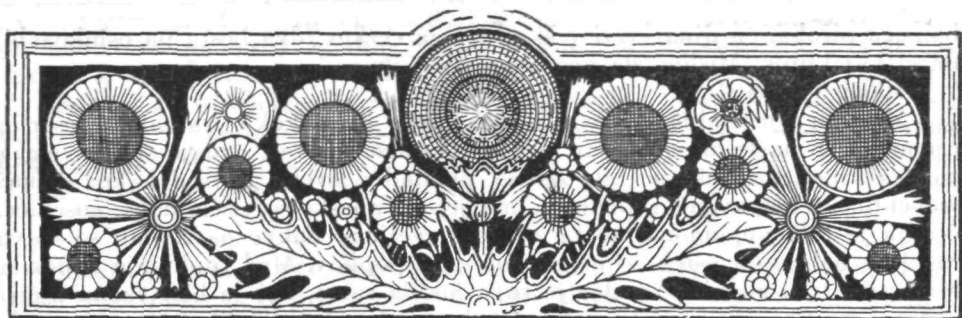
bolnega otroka, en dinar vrzi v škrabico za cerkev, dva bosta pa ostala tebi, da si kaj kupiš. Mislim, da boš prav opravila.«

»Bom že, mati!«

Marjetica je hodila in gledala tuje kraje: Breg, Pako, Kamnik, Preserje; njene oči so našle marsikaj: tu pri hiši kamen odrič, drugje sliko svetega gasilca Florijana; loke so bile zelene, pomladno cvetje povsod kakor doma: trobentice, teloh, zvončki, podleski, marjetice; z leske so visele dolge gosenice, češnja je bila popolnoma odeta z belim cvetjem, bukve na Krimu so rjavo žarele v nabreklih ostenh še ne razpuščenih popkov. Med ljudmi je zapazila Marjetica tudi znance. Vendar je rajši hodila sama, ker je bila važna njena zadeva. Svetlo solnce, čisti zrak, oživila zemlja, vse je dihlo vanjo veselo tolažbo in budilo sladko nado, da se bo njeno podjetje dobro izteklo. Po hribu do cerkve so nadlegovali ljudi berači-kričači, ki so kazali ostudne rane in okrnjene ude. *Gnusili so se ji vsi, in ni marala nobenemu nič dati.* Samo stari ženi, ki je tiho sedela pod lipo, je dala dve svoji desetici za mamičino dušo. Ozrla se je še na oba sosedna vrha s cerkvicama sv. Jožefa in sv. Ane, pa je stopila v cerkev pred oltar Žalostne Matere, ki se je kar lesketal v svoji zlati barvi. Tam je zmolila dvanajst očenašev, ogledala si cerkev in odšla ven, ker je bilo še obilo časa do božje službe. Zunaj na stojnici je kupila za Jožico cukreno punčko v zibki za en dinar, za drugi dinar pa dve podobici v molitvenik: Marijo s sedmimi meči v srcu in Marjeto z zmajem. Potem je lahko postopala okoli in pazila na zakristijo. Ko je zagledala slokega in sivega duhovnika, ga je ustavila in mu dala denar za očenaš. Bistro jo je pogledal in pokimal.

Poglavitna skrb je bila z glave. Po govoru na leci, da je Marijina žalost nam začetek veselja, je mašnik molil očenaše. Skrbno je pazila Marjetica, in ko je molil za bolnega otroka, je tako prisrčno molila, da se je njen alt razločil med molivci kakor petje matice v šumu čebel. Po končani božji službi se je takoj napolnila proti domu, kamor je zgodaj popoldne dospela trudna in lačna. Zvedela je dobro novico, da se je Jožici zelo na bolje obrnilo, ker se je obilno iztrebila in mleka napila, pa zdaj sladko spi. Ko se je dete naspalo, je prinesla Marjetica odpustek z božje poti, in punčka je veselo zahopolela in objela Marjetico, romarico.

Gustav Strniša:

Boj cvetic.

Na zelenem polju
se tepo cvetice —
purpala z marjetico,
s kokoljem plavice.

Lahni dež miri jih,
veter jih pa draži:
»Purpala, prevzetnica,
zdaj se ti izkaži!«

Regrat-samec mirno
kima z glavo sivo,
starec pomiluje pač
dobro mater, njivo.

Purpala krog sebe
bije neizprosno:
— »Kdo me, kdo premagal bo,
purpalo ponosno?«

Regrat pa se smeje ji:
— »Ali si znorela?
Glej, saj vsa že gola si,
kam si cvetje dela?«

In cvetice-sestrice
vse se ji smeji jo.
Složne in vesele spet
v solncu zablestijo.

Mirko Kuncič:

Polžek je žalosten.

Veterc piska na piščalko
ridl, didl, di:
mlad komarček v solncu raja
nad poljanami.

Polžek v leskovem grmičku
žalosten vzdihuje.
Vse na solncu jucka, raja —
samo on samuje.

Mi usmiljeni bodimo,
polžka v hišo povabimo:
plesal z nami bo po hiši
dneve tri in tri noči
hrustal z mucom tolste miši,
da bo sit za tri!

Zvest pastirček. Na jugu naše države, osobito v Hercegovini, se potika po gozdovih še dokaj nevarne divjačine, zlasti grabežljivih volkov. Kadar pritisne mraz in sneg, se priplazijo do človeških selišč in napadajo zlasti ovčje črede. Lani meseca novembra, ko je bil zapadel zgodnji sneg, se je priklatilo več takih volkov do vasi Dobriškoč v Hercegovini. Tam je varoval štirinajstletni fantič, Ilija Pjevo, čredo ovac nedaleč od hiše, pa je planil iz hoste velik volk in jel daviti eno ovco. Deček se je zgrozil in hotel braniti žival, toda volk se je lotil tudi njega. Razvila se je obupna borba na življenje in smrt. Trajala je dobre pol ure. Deček je bil ves razmrvarjen in je seveda končno onemogel. Ko je prišla pomoč, je bilo že prepozno. Junaštvo svoje in vestno čuvanje čredice je moral plačati z življenjem.

Kaj — če sta pozabila priporočiti se angelu varihu? Dva fantiča namreč, ki sta utonila dne 28. novembra 1927 v Idrijici blizu Tribuše na Goriškem. Pa se nista kopala, saj je bilo premraz, ampak vodo sta šla nalivat v sod. Trinajstletni Lojze Podgornik je imel v roki zajemalko na dolgem drogu in je nalival z njo sod. Pri tem mu je pa spodrsnilo in padel je v deroče valove. Ti so ga spodnesli. Mlajši tovariš, enajstletni Justin Kofol, je pa pokazal ljubezen in prijateljstvo do Lojzeta s tem, da se je zagnal za njim v mrzle valove, hoteč mu pomagati. Toda hladna Idrijica ni imela srca. Vlekla je oba s seboj — utonila sta.

Smemo li upati, da sta bila obadva v milosti božji?

Junaštvo med dečki v Mehiki. O strašnem preganjanju katoličanov v Mehiki beremo dan na dan. Nekoč je bila ta dežela vsa katoliška. Cerkve so bile polne pobožnih vernikov. Do vlade se je prikopal mož, Kaleš po imenu, strasten sovražnik krščanskega imena. Pod smrtno kaznijo prepoveduje, biti pri sveti maši, četudi pri zaprtih vratih. Kogar najdejo, da je bil pri maši, ga ustrelje. Če kdo duhovnika samo sprejme, utegne biti obsojen na smrt. — V tem času hudega preganjanja, ko zahtevajo vojaki tuintam — kakor beremo — celo od mladih fantičev, da morajo sramotiti Jezusa, Kalešu pa klicati »Slava!«, so se odigrali že pretresljivo genljivi prizori, kako je mladina junaška in odločno stanovitna.

Na nekem kraju je bilo šest takih fantičev, ki so jih prijeli vojaki. Tepli so jih in silili, naj bi klicali »Živio Kaleš!« Pretili so jim, da bodo sicer ustreljeni. Eden teh dečkov je pa nekemu vojaku posebno ugajal, pa se ga je usmilil in mu dovolil, da lahko odide. Menil je, da bo takoj pobegnil, pa ni. Čez par trenutkov se je premislil, pa prišel nazaj. »Kaj pa delaš spet tu?« ga vpraša vojak. »Veš, ti-le fantki bodo prišli v nebesa, jaz pa ne!« je odgovoril pogumno mali krščanski junak. »Jaz hočem biti tudi zraven« ...

»Ljubi Jezus, poglej malo stran!« (Dogodek v neki učiteljski družini.) Katica je bila stara štiri leta. Mama jo je večkrat zasačila, ko je stikala za sladkorjem. — »Katica ne smeš,« jo je svarila. »Če te mama ne vidi, te pa Bog!« Katica je obljubila, da ne bo več. Mama jo dene na poskušnjo. Kmalu nato ji natoči pri zajtrku kave ter vrže vanjo samo en košček sladkorja. Posodico za sladkor pa pusti na mizi in se odstrani v malo sobico, vendar tako, da so bila vrata samo priprta. Katica je videla posodo, mame pa ne. Že je segla, da bi sama vzela sladkorčkov. Pa se je spomnila maminega svarila. Urno je sklenila rokce, pogledala na razpele in dela: »Ljubi Jezus, mama me ne vidi; še ti malo stran poglej!«

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Obljuba, obljubiti.

Obljub in kruha se veliko sne.

Obljuba dolg dela.

Z obljubami se dolgovi ne plačujejo.

Od obljub nihče ni sit.

Kdor od obljub živi, si želodec pokvari.

Obljuba je kot polna luna: vsak dan je je manj.

Obljube malo tehtajo.

Obljube so le norcem ljube.

Obljube ne bogaté.

Sladke obljube še modrijana zmotijo.

Kdor obljube seje, kesanje žanje.

Obljubljati je gosposko, spolniti človeško.

Obljubljati je eno, spolniti drugo.

Obljubiti je dobro, spolniti boljše.

Obljubiti in spolniti sta daleč narazen.

Obljubljati se pravi besede izgubljeni.

Kdor mnogo obljublja, lahko postane lažnik.

Kdor veliko obljublja, malo pomore.

Kdor je neumno obljubil, naj pametno spolni.

Reki.

Obljubljati zlate gradove.

Obljubljati hruške na vrbi.

Obljubljati črno in belo.

Obljubiti zlate gore.

Drži obljubo ko pes post.

Drobiž.

Rodovitna jablana. Edvin Reynolds iz Constantina na angleškem polotoku Cornwall je nabral 1925 na 70 let stari in okoli 10 metrov visoki jablani 14.000 jabolok! Leta 1921. je pa dalo drevo celo 16.000 jabolok!

Koliko pojedjo žuželke. To vemo, da razmeroma dosti več kakor človek. A vendar se čudimo, ko beremo o nekem Američanu, ki je opazoval križastega pajka, koliko je pojedel v enem dnevu: 1 strigalico, 1 hrošča, 1 veliko modro muho in 120 majhnih mušic. To je toliko, kakor če bi pojedel človek v enem dnevu: 1 krokodila, 1 jagnje, 1 mlado žirafa, 1 ovco in 120 golobov. Dober tek!

Rešitve 9. štev.:

1. Konjček.

Ni praznik, predragi mi, naše življenje, življenje naj bode ti delaven dan!
Od zore do mraka rosan in potan
ti lajšaj in slajšaj človeško trpljenje!
Ne plaši se znoja, ne straši se boja,
saj moško dejanje krepuje moža,
a pokoj mu zdrave moči pokonča.

Zložil S. G.

2. Skrivnostna pisava.

Navodilo se glasi:

Previdnost, zaključek.

Pregovor se glasi:

Pridnost več velja
kakor kup zlata.

3. Razglednica.

Ključ: Pravokotniki pod popotnikom in pravokotniki pod sliko Bleda.

Začni pri 1. pravokotniku pod popotnikovim klobukom in privzemi takoj nato 1. pravokotnik pod otokom, potem zopet 2. pravokotnik pod popotnikom in 2. pravokotnik pod otokom, in tako naprej do konca v 1., 2. ter 3. vrsti. Ako vzameš pravokotnike oz. črke tako, kakor pove zgornje navodilo, dobiš prvi dve vrstici pesmi:

»Pozdravljam te, gorenjska stran,
in tebe, Bled širokoznan.«

Vrtec s prilogo Angelček (10 števil) stane za leto 1927/28 Din 22, Angelček sam Din 8. Urednik in izdajatelj: Jožef Volc, stolni kanonik v Ljubljani, Pred škofijo štev. 8. Rokopisi in rešitve naj se pošiljajo na »Uredništvo Vrta in Angelčka« v Ljubljani, Pred škofijo št. 8.

Naročnino sprejema »Uprava Vrta in Angelčka« (dr. Jožef Demšar) v Ljubljani, Sv. Petra cesta št. 80. — Čekovni račun uprave št. 10.470.

Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani Karel Čeč.